

A. Η είδηση και το σχόλιο

1. Το γεγονός και το σχόλιο

Τομείς δημοσιογραφίας		
	Ειδησεογραφία	Ερμηνευτική δημοσιογραφία (άρθρο, σχόλιο, χρονογράφημα, γελοιογραφία)
Σκοπός	ανακοίνωση γεγονότων	σχολιασμός γεγονότων
Μέθοδος	αναγραφή ειδήσεων	ερμηνεία ειδήσεων
Πηγή	εξακριβωμένα στοιχεία	γνώμη / συναισθήματα του συντάκτη
Περιεχόμενο	αντικειμενικότητα	υποκειμενικότητα
Αποδοχή	θετική	με επιφύλαξη

Η αντικειμενικότητα και η υποκειμενικότητα στην είδηση			
Είναι, λοιπόν, πολύ σημαντικό για τον αναγνώστη ή τον ακροατή της είδησης να μπορεί να διακρίνει το σχόλιο από το γεγονός, γιατί, έτσι, μπορεί ανεπηρέαστα να διαμορφώνει τη δική του γνώμη.			Παράδειγμα
Γεγονός	Οτιδήποτε έχει γίνει, το συμβάν.	Αποτελεί το αντικειμενικό περιεχόμενο της είδησης, δηλαδή αυτό που έγινε.	Έγινε εκστρατεία αιμοληψίας στη Θεσσαλονίκη
Σχόλιο	Κρίση, ευμενής ή δυσμενής για ένα γεγονός που διατυπώνει κάποιος προφορικά ή γραπτά.	Αποτελεί το υποκειμενικό στοιχείο της είδησης, δηλαδή την κρίση που διατυπώνει ο δημοσιογράφος, ερμηνεύοντας, αποδοκιμάζοντας ή επιδοκιμάζοντας αυτό που έγινε.	Είχε μεγάλη απήχηση η εκστρατεία αιμοληψίας που έγινε στη Θεσσαλονίκη.

Προσοχή!

Τα όρια ανάμεσα στην ειδησεογραφία και την ερμηνευτική δημοσιογραφία είναι τις περισσότερες φορές δυσδιάκριτα, καθώς η απόλυτη αντικειμενικότητα είναι, στην πραγματικότητα, ανέφικτη.

Ένα γεγονός είναι δυνατόν να σχολιάζεται με τους ακόλουθους τρόπους:

	Παράδειγμα
με Επίθετα	Αδίστακτος εμπρηστής έβαλε φωτιά στην Πάρνηθα.
με Επιρρήματα	Ο Ολυμπιακός και πάλι διέσυρε τον ΠΑΟ.
με Ολόκληρες προτάσεις	Η Κριστίνα ανήκει στην ανώτατη κατηγορία των ταυρομάχων. Ο ανδρικός “σοβινισμός”, όμως, είναι πιο άγριος από τους ταύρους. Οι άρρενες συνάδελφοί της αρνούνται να τη δεχτούν στον κύκλο τους. Η Κριστίνα τώρα θέλει να εγκαταλείψει την αρένα. (σχολ. βιβλ. σ. 16)

Και η στίξη είναι σχόλιο

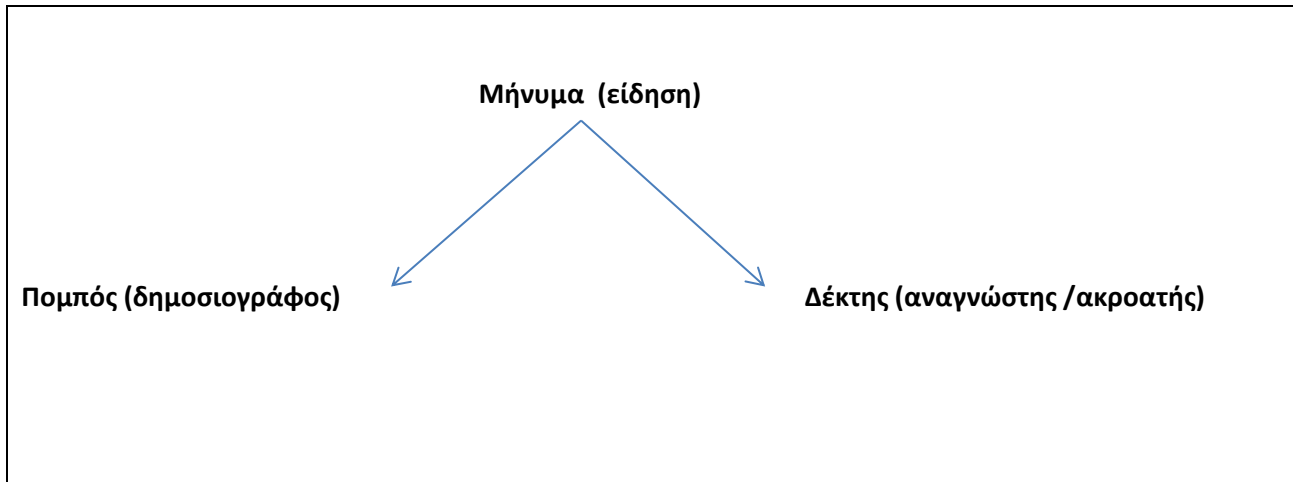
		Παράδειγμα
Ερωτηματικό (;):	εκφράζει την απορία ή τη δυσπιστία. Σε παρένθεση (;) δείχνει ειρωνεία, την αμφιβολία για την αξιοπιστία.	Καμάρωνε πως ήταν ο καλύτερος (;) ποδοσφαιριστής (σχολ. βιβλ.σ. 17)
Θαυμαστικό (!):	χρησιμοποιείται όταν θέλουμε να δώσουμε έμφαση σε κάτι απίστευτο ή ανόητο που ακούσαμε. Το θαυμαστικό σε παρένθεση (!) χρησιμοποιείται για να δηλώσει απορία, αμφισβήτηση και ειρωνεία.	Νέα (!) μέτρα για την καταπολέμηση της ανεργίας.
Εισαγωγικά (“”):	χρησιμοποιούνται, όταν περικλείουμε τα λόγια κάποιου όπως: σε ρητά ή παροιμίες, σε φράσεις ή λέξεις που δε χρησιμοποιούνται με το συνηθισμένο τους νόημα ή χρησιμοποιούνται ειρωνικά, αλλά και σε τίτλους βιβλίων, ονόματα εφημερίδων, περιοδικών	Και στην Αθήνα παιδιά “κατά παραγγελία”. (σχολ. βιβλ. σ. 39)
Αποσιωπητικά (...):	χρησιμοποιούνται όταν η φράση δεν ολοκληρώνεται από συγκίνηση, ντροπή, αποδοκιμασία, αγανάκτηση, περιφρόνηση, απειλή, ανησυχία, ή για να δείξουν ότι διακόπηκε η συνομιλία απότομα χωρίς να ολοκληρωθεί.	Συντήρηση τροφίμων με ... ακτινοβολία (σχολ. βιβλ. σ. 17)

ΑΣΚΗΣΗ: Να προσδιορίσετε το είδος του σχολίου που εκφράζουν τα σημεία στίξης

- Εγκαινιάστηκε επιτέλους η νέα πτέρυγα του νοσοκομείου παιδών!
- Μετά την τριήμερη κακοκαιρία που έπληξε μερικές περιοχές της χώρας, πόσο τάχα θα ανέβουν πάλι οι τιμές των οπωροκηπευτικών;
- Ευχής έργο θα ήταν να παραιτηθεί “ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ” ο υπουργός Γεωργίας.
- Τελευταία ο αριθμός των αδέσποτων σκύλων που τριγυρνάει στο κέντρο της πόλης έχει μειωθεί ή συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο;
- Η υπερβολική ταχύτητα του οδηγού είναι η μοναδική (;) αιτία για το θανατηφόρο τροχαίο δυστύχημα που έγινε σήμερα τα ξημερώματα στη λεωφόρο Ποσειδώνος.

Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης

Η δημοσιογραφική είδηση είναι ένα είδος επικοινωνίας με μέσο το λόγο, γραπτό ή προφορικό. Όπως παρατηρείτε στο διάγραμμα που ακολουθεί, η είδηση αποτελεί το μήνυμα που στέλνει ο πομπός – δημοσιογράφος, στον δέκτη, δηλαδή στον αναγνώστη ή στον ακροατή.

Πώς η θέση της εφημερίδας επηρεάζει την ιεράρχηση των ειδήσεων

Πολλές φορές, όμως, οι ειδήσεις που απλώς καταγράφουν ένα γεγονός χωρίς να το σχολιάζουν, δεν είναι απαλλαγμένες από το υποκειμενικό στοιχείο. Η θέση του δημοσιογράφου ή του μέσου επηρεάζει την ιεράρχηση και την παρουσίαση της είδησης.

Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης

I. Προβολή της είδησης από το δημοσιογράφο
Εξαρτάται από τον τρόπο προβολής της είδησης:

Τίτλος
Έκταση
Θέση
Λόγος / Εικόνα

II. Πρόσληψη της είδησης από τον αναγνώστη / ακροατή
Εξαρτάται από το περιβάλλον στο οποίο ανήκει ο δέκτης:

Κοινωνικό
Πνευματικό
Οικονομικό
Ιδεολογικό

Παρατηρήστε τον τρόπο με τον οποίο διαφοροποιείται η είδηση:

α) μέσω του τίτλου

β) μέσω της εικόνας

Προσοχή!

Οι αναγνώστες ή οι ακροατές δεν αντιλαμβάνονται πάντα με τον ίδιο τρόπο το περιεχόμενο της είδησης. Ο βαθμός πρόσληψης της είδησης εξαρτάται συχνά από τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους (εξωγλωσσικό περιβάλλον).

ΑΣΚΗΣΗ :

Να συγκρίνετε τα δύο αποσπάσματα που ακολουθούν

Οι “προστάτες” της δημοσιογραφίας

Η συζήτηση που άρχισε τις ημέρες αυτές, προκειμένου να παταχθεί το φαινόμενο διαφθοράς και συναλλαγής μιας μερίδος δημοσιογράφων με το Δημόσιο και άλλα κέντρα εξουσίας, υποκρύπτει μεγάλη δόση υποκρισίας, αν όχι και την επιδίωξη αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης ως προς τις διαστάσεις και την υφή του προβλήματος. Το δημοσιογραφικό επάγγελμα έχει πολλές ιδιαιτερότητες. Η σημαντικότερη, ίσως, από αυτές είναι ότι το “προϊόν” εκάστου εξ ημών κυκλοφορεί κατά κανόνα σε καθημερινή βάση, με αποτέλεσμα το ίδιο καθημερινά να ελέγχεται και να κρίνεται ο δημοσιογράφος. Και φυσικά δεν εννοούμε μόνο την εποπτεία του αναγνωστικού, του τηλεοπτικού και ραδιοφωνικού του κοινού. Αναφερόμαστε, κατά πρώτο λόγο, στον εσωτερικό έλεγχο που υφίσταται ο δημοσιογράφος από τους προϊσταμένους του στο μέσον ενημέρωσης που εργάζεται.
του Στάμου Ζουλά

Βαθιές τομές χωρίς νόμους και διατάξεις.

Ας μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας... Ο χώρος της δημοσιογραφίας χρειάζεται αλλαγή για λόγους, πρωτίστως, οικονομικούς, λόγους επιβίωσης και, βεβαίως, για λόγους ηθικής απέναντι στους αναγνώστες και τους ακροατές. Το θέμα, που για δικούς της λόγους έφερε στην επικαιρότητα η κυβέρνηση, δεν είναι ανύπαρκτο. Όχι μόνο η πολυθεσία, αλλά η διαπλεκόμενη πολυθεσία, είναι το μεγάλο πρόβλημα το οποίο θολώνει και το έργο των δημοσιογράφων και την ποιότητα της υπηρεσίας που προσφέρουν.

του Σπύρου Σουρμελίδη

Παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση

Πολλές φορές ο δημοσιογράφος, ενώ δεν εκφράζει την άποψή του για το γεγονός, περιλαμβάνει στην είδηση το σχόλιο που έκανε γι' αυτό κάποιο άλλο πρόσωπο. Με την τακτική του αυτή αποβλέπει στην ακριβή και αντικειμενική πληροφόρηση.

Η παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση δηλώνεται:

α) με ειδικά σημεία στίξης (κόμματα, εισαγωγικά, παρενθέσεις κ.λπ.)	Παράδειγμα Όπως μας είπε ο διευθυντής της Σχολής Τυφλών, “Ο Ποντικάκης είχε πάει στη Σχολή πριν από τέσσερις μήνες και παρακολουθούσε μαθήματα. Είχε βέβαια μειωμένη όραση, αλλά κυκλοφορούσε άνετα στους δρόμους και σύντομα θα έπαιρνε από την αστυνομία άδεια μικροπωλητή. Ο Λάμπρου ήταν μόνο ενάμιση μήνα στη Σχολή”. (σχολ. βιβλ., σ. 32)
β) με κατάλληλες εκφράσεις (όπως ανακοίνωσε, ανέφερε, ισχυρίζεται ...)	Παράδειγμα Χιτώνας που ανακαλύφθηκε πριν δύο χρόνια σε χωριό της Εύβοιας κατά τη διάρκεια των ανασκαφών από ελληνοβρετανική αρχαιολογική αποστολή, είναι πιθανότατα το αρχαιότερο ένδυμα που έχει ανακαλυφθεί μέχρι σήμερα στην Ευρώπη, σύμφωνα με τη γνώμη των Ελλήνων ειδικών που ολοκληρώνουν τη συντήρησή του. (σχολ. βιβλ. σ. 20)

Να θυμάσαι!

Η χρήση εισαγωγικών και κατάλληλων εκφράσεων γίνεται για να αποφευχθεί η διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο και για να καταστεί σαφής η πρόθεση αντικειμενικότητας του δημοσιογράφου.

ΑΣΚΗΣΗ: Να διαβάσετε το απόσπασμα που ακολουθεί και να απαντήσετε στις ερωτήσεις: Ποιες λέξεις ή φράσεις αποτελούν τα σχόλια που μεταφέρει ο δημοσιογράφος; Με ποιους τρόπους δείχνει ότι πρόκειται για τη γνώμη κάποιων άλλων;

...Σήμερα, όπως ανακοίνωσε ο προπονητής της νικήτριας ομάδας, δικαιούμαστε να χαιρόμαστε για το αποτέλεσμα του αγώνα. Μπράβο στους παίκτες της ομάδας μας που έφεραν αυτή τη νίκη! Κατά τη γνώμη μου το αποτέλεσμα ήταν δίκαιο, ανταπάντησε ο προπονητής της ομάδας των ηττημένων. Η κατάστασή μας είναι απελπιστική. Έχουμε αλήθεια ελπίδες να φέρουμε νίκες στους επόμενους αγώνες, παρουσιάζοντας αυτά τα χάλια;

Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο		
Μερικές φορές ο δημοσιογράφος παράλληλα με την ανακοίνωση της είδησης παρεμβάλλει και το δικό του σχόλιο για το γεγονός που παρουσιάζει με αποτέλεσμα πολλές φορές να μην είναι δυνατή από τον αναγνώστη / ακροατή η διάκριση του αντικειμενικού (γεγονός) από το υποκειμενικό στοιχείο (σχόλιο).		
		Παράδειγμα
Το σχόλιο συνυφαίνεται με το γεγονός	Το σχόλιο συνυφαίνεται με το γεγονός Κίνδυνος παραπληροφόρησης του αναγνώστη	“Οι εμπρηστές χτύπησαν και πάλιστην Αττική. Αυτή τη φορά στην πευκόφυτη περιοχή Νταού Πεντέλης, με στόχο να κατακάψουν ό,τι είχε απομείνει από τις περσινές και τις προπέρσινες πυρκαγιές που είχαν βάλει εκεί. Το σατανικό σχέδιό τους χάρη στη γιγαντιαία κινητοποίηση όλων των κρατικών φορέων δεν ολοκληρώθηκε” (σχολ. βιβλ. σ. 21)
Σχόλιο ευδιάκριτο	Γεγονός + αξιολογική κρίση: Ευδιάκριτα Πολύπλευρη πληροφόρηση του αναγνώστη	Από πυρκαγιά που ξέσπασε χτες το απόγευμα στην Πεντέλη κινδύνεψε σοβαρά άλλος ένας εθνικός δρυμός στην Αττική. Η φωτιά ξεκίνησε στις τέσσερις η ώρα από τη ρεματιά, πίσω από το μοναστήρι του Παντοκράτορα. Έκαψε δέκα στρέμματα πευκοδάσους και απείλησε τα σπίτια της περιοχής. Άγνωστα παραμένουν ακόμα τα αίτια της πυρκαγιάς, μας είπε ο αστυνομικός διευθυντής της Ν. Αττικής, αλλά οι κάτοικοι μιλούν ανοιχτά για εμπρησμό.” (σχολ. βιβλ., σ. 21)

Ο μόνος τρόπος, που μπορεί να διασφαλίσει την εγκυρότητα της ενημέρωσης, είναι όταν το σχόλιο παρουσιάζεται χωριστά από την ανακοίνωση του γεγονότος. Έτσι, ο δημοσιογράφος δείχνει να σέβεται τον αναγνώστη εφόσον δεν του επιβάλλει μια άποψη αλλά του αφήνει περιθώριο επιλογής.

ΑΣΚΗΣΗ: Να διαβάσετε τα αποσπάσματα και να εντοπίσετε τα σχόλια

Αρνείται το αμερικανικό Πεντάγωνο να τιμωρήσει τον Τζέιμς Ματίς, υποστράτηγο των πεζοναυτών, ο οποίος ήταν επικεφαλής αποστολών στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Ο Τζέιμς Ματίς πρόσφατα δήλωσε σε ακροατήριο διακοσίων ανθρώπων ότι “έχει πλάκα να πυροβολείς κάποιους”.

Αυτός ο «υπέροχος αρχηγός», κατά τις δηλώσεις του στρατηγού Μάικλ Χαγκί, διοικητή των Αμερικανών πεζοναυτών, χαιρεί της εκτίμησης της αμερικάνικης στρατιωτικής ηγεσίας. Λησμονούν οι φίλοι μας οι Αμερικανοί πόσο όλεθρο έχουν προκαλέσει σε φτωχές χώρες, όπως το Αφγανιστάν και το Ιράκ, επικαλούμενοι τις ύψιστες αξίες της δημοκρατίας, της ειρήνης και της ελευθερίας.

Λεξιλόγιο (σχετικό με το σχόλιο και την είδηση)

Στις φράσεις της διπλανής στήλης να προσδιορίσετε τις σημασίες των λέξεων γεγονός και σχόλιο (σχολ. βιβλ. σ.23):

Απάντηση

Η λέξη γεγονός παίρνει τη σημασία του δεδομένου, της κατάστασης, της θέσης.

Η λέξη γεγονότα έχει τη σημασία των πεπραγμένων, των συμβάντων.

Η λέξη γεγονός παίρνει τη σημασία του αναμφισβήτητου δεδομένου το οποίο είναι αληθές και βέβαιο.

Η φράση “προ τετελεσμένου γεγονότος” δηλώνει το συμβάν που έχει ήδη τελεστεί και δεν μπορεί να αλλάξει.

Η φράση “ευμενή σχόλια” υποδηλώνει την ευνοϊκή κριτική, τη θετική θέση.

Η φράση “πλούσια σχόλια” σημαίνει τον πλούτο των ερμηνευτικών παρατηρήσεων και διασαφηνίσεων.

Να συνδυάσετε τις λέξεις σχόλια, κριτική, είδηση, γεγονός με τα κατάλληλα επίθετα και να σχηματίσετε φράσεις (σχολ. βιβλ. σ.23).

Απάντηση

Αντικρουόμενα είναι τα αισθήματα που γεννιούνται από τα αρνητικά σχόλια για το συμβάν αυτό.

Για να ασκήσει κανείς εποικοδομητική κριτική πρέπει πρώτα απ’ όλα να κάνει αυτοκριτική.

Συγκλονιστική ήταν η είδηση που αφορούσε την τραγωδία στην Ινδοκίνα.

Αλλεπάλληλα γεγονότα σημάδεψαν τη ζωή του.

Να κατατάξετε κλιμακωτά από τα ασθενέστερα στα ισχυρότερα τα συνώνυμα της διπλανής στήλης (σχολ. βιβλ. σ.24):

Απάντηση

α. εγκρίνω, προσυπογράφω, ενστερνίζομαι

β. αποδοκιμασία, πολεμική, στιγματισμός

γ. έχω την εντύπωση, έχω τη γνώμη, έχω την πεποίθηση

Να προσθέσετε στις παραπάνω ομάδες λέξεων όσα περισσότερα συνώνυμα μπορείτε να βρείτε (σχολ. βιβλ. σ.24).

Απάντηση

α. υιοθετώ, επικροτώ, αποδέχομαι, επιδοκιμάζω, ασπάζομαι, συμφωνώ

β. αποτροπή, απόρριψη, καταδίκη, απόκρουση, αποποίηση, στηλίτευση, καυτηριασμός, επίκριση, αποπομπή, έλεγχος

γ. πρεσβεύω, νομίζω, θεωρώ, πιστεύω, υποστηρίζω, έχω την άποψη, έχω την ιδέα, μου φαίνεται, έχω την αντίληψη.

Να βρείτε τα αντώνυμα των λέξεων:

υποκειμενικός, μεροληπτικός, προκατειλημμένος, επηρεασμένος, κομματισμένος (σχολ. βιβλ. σ.24).

Απάντηση

υποκειμενικός $\neq$ αντικειμενικός
μεροληπτικός $\neq$ αμερόληπτος
προκατειλημμένος $\neq$ απροκατάληπτος
επηρεασμένος $\neq$ ανεπηρέαστος
κομματισμένος $\neq$ ακομμάτιστος

Να συνδυάσετε τα ουσιαστικά αλήθεια και γνώμη με όσα περισσότερα ρήματα μπορείτε και να σχηματίσετε φράσεις, π.χ. Παραποιώ την αλήθεια (σχολ. βιβλ. σ.24).

Απάντηση

Κάποια στιγμή θα λάμψει η αλήθεια.
Γνώριζε την αλήθεια και σιωπούσε.
Υποστηρίζει την αλήθεια.
Πιστεύω στην αλήθεια των λεγομένων του.
Είναι αλήθεια πως σήμερα κάνει κρύο.
Διατύπωσα απλώς τη γνώμη μου.
Έχω τη γνώμη ότι πρέπει να διαβάσεις.
Επιμένεις στη γνώμη σου, χωρίς να έχεις δίκιο.
Η γνώμη σου δεν ευσταθεί γιατί δεν τη στηρίζεις με αξιόπιστα στοιχεία.
Υιοθέτησε όποια γνώμη θέλεις.

Να αντιστοιχίσετε τις δύο στήλες (σχολ. βιβλ. σ.24):

Απάντηση

1 $\rightarrow$ ε, 2 $\rightarrow$ στ, 3 $\rightarrow$ α, 4 $\rightarrow$ θ, 5 $\rightarrow$ β, 6 $\rightarrow$ γ,
7 $\rightarrow$ η, 8 $\rightarrow$ ζ, 9 $\rightarrow$ δ, 10 $\rightarrow$ ια, 11 $\rightarrow$ ι

Να επιλέξετε τις κατάλληλες λέξεις από τα παρακάτω λεξιλόγια και να συμπληρώσετε τα κενά των αντίστοιχων παραγράφων:

Λέξεις 1ης §: Φραγμοί, σοβαρές κυρώσεις, κυκλοφορεί, καθεστώς, ελευθεροτυπίας, λογοκρισία, κυβερνητικές εντολές, ασφυκτικό κλοιό, εμπόλεμη κατάσταση, υπάγεται, έλεγχο, ελεύθερης γνώμης, δικτατορικά, φρόνημα.

Λέξεις 2ης §: Κύριο άρθρο, τηλεοπτικά, επικαιρότητας, σχόλια, χρηματιστηρίου, ειδήσεις, επισκοπήσεις, σχολιασμό, ειδικούς, καλλιτεχνική, κριτικής (σχολ. βιβλ.σ.25).

Απάντηση

Συμπλήρωση κενών με την ακόλουθη σειρά λέξεων

1η §. κυκλοφορεί - καθεστώς - φραγμοί - ελευθεροτυπίας - λογοκρισία - ασφυκτικό κλοιό - ελεύθερης γνώμης - δικτατορικά - φρόνημα - κυβερνητικές εντολές - σοβαρές κυρώσεις - εμπόλεμη κατάσταση - υπάγεται - έλεγχο - σχολιασμό.

2η §. ειδήσεις - σχόλια - κύριο άρθρο - επικαιρότητας - χρηματιστηρίου - επισκοπήσεις - ειδικούς - καλλιτεχνική - κριτικής - τηλεοπτικά.

Θέματα για συζήτηση και έκφραση - έκθεση (σχετικά με την πληροφόρηση, τη δημοσιογραφία, τον Τύπο)

Να σχολιάσετε το δημοσιογραφικό ορισμό της είδησης και να προσπαθήσετε να βρείτε ανάλογα παραδείγματα (σχολ. βιβλ. σ.26):

Απάντηση

Σχολιασμός δημοσιογραφικού ορισμού είδησης
Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο συγγραφέας, με τη χρήση τριών υποθετικών παραδειγμάτων, προσπαθεί να αποδώσει τον ορισμό της δημοσιογραφικής είδησης, δίνοντας έμφαση στη σπανιότητα. Πράγματι, ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά (τα αστέρια) της είδησης είναι η σπανιότητα, καθώς όσο πιο σπάνιο είναι το γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρουσα γίνεται και η είδηση.

Ανάλογο παράδειγμα

Το να πετάει κάποιος το παλιό κινητό τηλέφωνό του στα σκουπίδια, επιβαρύνοντας το περιβάλλον, δεν είναι αξιοπρόσεκτη είδηση. Το να πετάει το κινητό του τηλέφωνο σε ειδικό κάδο ανακύκλωσης απορριμμάτων δεν αποτελεί επίσης σημαντική είδηση. Το να φυτεύει όμως ένα κινητό τηλέφωνο και έπειτα από ένα διάστημα να φυτρώνει λουλούδι, αυτό πράγματι είναι είδηση.

Να σχολιάσετε τη σημασία του μύθου (σχολ. βιβλ. σ.26):

Απάντηση

Στο μύθο τονίζεται η δύναμη της πληροφόρησης που αξιολογείται ως η πλέον αποτελεσματική σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δράσης. Άλλα αγαθά, όπως η ελευθερία, η υγεία, το χρυσάφι, η σοφία ή η δόξα είναι κατά γενική ομολογία πολύ σημαντικά. Όμως, διαθέτοντας ο άνθρωπος τις κατάλληλες πληροφορίες, είναι εύκολο να αποκτήσει ή να περιφρουρήσει τα αγαθά αυτά, εφόσον οι ίδιες στοιχειοθετούν το δίαυλο για την επίτευξη των στόχων του.

Με βάση τον ορισμό και τη δημοσιογραφική είδηση, που ακολουθεί, να συζητήσετε το φαινόμενο της παραπληροφόρησης και να γράψετε μία έκθεση σχετική με αυτό: Ποιοι παράγοντες συνήθως το προκαλούν και ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειές του; Γιατί ο κόσμος παρασύρετε μερικές φορές από την παραπληροφόρηση (σχολ.βιβλ.σ.27);

Απάντηση*

Το φαινόμενο της παραπληροφόρησης οφείλεται σε ένα πλέγμα αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων. Οι πρώτοι αφορούν τον πομπό, ενώ οι δεύτεροι το δέκτη.

Αντικειμενικοί παράγοντες ή οι ευθύνες του πομπού:

Η εξάρτηση των ΜΜΕ από οικονομικούς παράγοντες και ο έλεγχός τους από το κεφάλαιο. Είτε αποκαλούνται “φιλελεύθερα” είτε συντηρητικά, τα ισχυρά μέσα ενημέρωσης είναι μεγάλες επιχειρήσεις, συνδεδεμένες με ακόμα μεγαλύτερες. Όπως και άλλες επιχειρήσεις, τα ΜΜΕ πωλούν ένα προϊόν σε μια αγορά. Η αγορά είναι οι διαφημιστές, το προϊόν είναι τα ακροατήρια. Γι’ αυτό δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το

γεγονός πως η εικόνα του κόσμου που παρουσιάζουν αυτά τα μέσα αντανακλά τα στενά συμφέροντα και τις αξίες των πωλητών, των αγοραστών, του προϊόντος. Ο γιγαντισμός των ΜΜΕ και η συγκεντροποίησή τους: ολοένα και λιγότεροι άνθρωποι ελέγχουν τα ΜΜΕ διεθνώς. Τα ΜΜΕ επεκτείνονται στον παγκόσμιο χάρτη μέσα από την επέκταση των μεγάλων επιχειρήσεων και των μεγάλων διεθνών επενδυτών. Τα ΜΜΕ μέσα από αυτή τη διαδικασία αυτονομούνται συχνά από το δημοκρατικό έλεγχο και από εδώ ξεκινά ή όποια έντεχνη παραπληροφόρηση. Η εμπορευματοποίηση των ΜΜΕ και η αναγωγή τους σε κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, με προτεραιότητα το υλικό κέρδος και όχι την ποιότητα της πληροφόρησης, την επιδίωξη του μέγιστου κέρδους και τον ανταγωνισμό. Παρατηρεί σχετικά ο Μ. Πλωρίτης: “Ο μανιακός ανταγωνισμός των ΜΜΕ τα εξωθεί σε έξαλλο κυνηγητό του εντυπωσιακού, του “συνταρακτικού”, του τρομακτικού, για να αποσπάσουν την πλατύτερη δυνατή ακροαματικότητα και συνακόλουθα τη μεγαλύτερη επιβολή και τα πλουσιότερα έσοδα. Ο ιερός αυτός σκοπός αγιάζει κάθε παραποίηση, παραπληροφόρηση, παραπλάνηση και όποιο άλλο παράγωγο του ιερότατου “παρά”...”.

Για τις διαστρεβλώσεις των γεγονότων υπαίτια δεν είναι μόνο τα ΜΜΕ, αλλά και οι ποικιλώνυμες πολιτικές εξουσίες που υποτάσσουν την αλήθεια και τα μέσα στις δικές τους βλέψεις και τα δικά τους συμφέροντα. Μέσα ενημέρωσης, πολιτική και πολιτικοί είναι συγκοινωνούντα δοχεία, που κερνάνε το ένα το άλλο παραισθησιογόνα και λάσπη. Αλλά το μέγα αγγείο είναι οι δεύτεροι, είτε επειδή δίνουν λαβή στα πρώτα με την πολιτεία τους, είτε επειδή τους υπαγορεύουν τη δική τους πολιτική και τα χρησιμοποιούν, για να προβάλλονται, να επιβάλλονται και να διαβάλλουν τους όποιους αντιπάλους τους. Το χαμηλό επίπεδο πολλών δημοσιογράφων και η υποταγή τους στα κελεύσματα του εκδότη και του αρχισυντάκτη.

Ατομικοί παράγοντες ή οι ευθύνες του δέκτη:

Η έλλειψη ενδιαφέροντος για πολύπλευρη ενημέρωση λόγω τεχνοκρατικής αντίληψης, που υποβαθμίζει το λόγο σε βάρος της εικόνας.

Η έλλειψη ελεύθερου χρόνου → γρήγορη και επιδερμική ενημέρωση, χωρίς εμβάθυνση και ουσιαστικότερο προβληματισμό. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελούν τα δελτία ειδήσεων του “ενός λεπτού”, στα οποία παρελαύνουν περιστατικά και περιστασιακά συμβάντα δίχως ερμηνευτικό πλαίσιο, δίχως αναφορά στις αιτίες που τα προκάλεσαν και στις συνέπειες που θα έχουν. Ένα πανόραμα φαινομενικότητας συμπτωμάτων, που απροκάλυπτα εξισώνει την πολιτικοκοινωνική ειδησεογραφία με την “αθλητική” μας ενημέρωση.

Ο ενδοτισμός του ατόμου στην εντυπωσιακή και εύπεπτη πληροφόρηση που δεν απαιτεί πνευματική κόπωση, βαθύτερο προβληματισμό και αναζήτηση της αλήθειας. Εθισμένο το κοινό σε μια στιγμιαία καταναλωτική απόλαυση σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής του, αρέσκεται στον τύπο εκείνο των πληροφοριών που προκαλούν τον εντονότερο δυνατό εντυπωσιασμό του, πληροφορίες διασκεδαστικές και ανάλαφρες, που ύστερα από λίγο τις ξεχνά, πληροφορίες που τελικά ποντάρουν στη ναρκισσιστική, σαδομαζοχιστική ή απλώς ευφραντική καταναλωτική απαίτηση. Η άγνοια από μέρους του ατόμου των μεθόδων που χρησιμοποιούνται για την παραπληροφόρηση. Η αμάθεια αυτή ευνοεί την ανευθυνότητα, τη δέσμευση από προκαταλήψεις και ιδεολογίες, τις οποίες η παραπληροφόρηση επαυξάνει, για να κάνει τον άνθρωπο ευάλωτο στα μηνύματά της.

Συνέπειες παραπληροφόρησης:

- ✓ Ο κορεσμός που αισθάνεται ο αναγνώστης ή ο ακροατής ή ο θεατής μέσα από την παρουσίαση πολλών και ασήμαντων γεγονότων, έτσι ώστε ύστερα από ένα ορισμένο σημείο η μνήμη να “μπλοκάρει” και η κριτική ικανότητα να εξουδετερώνεται.
- ✓ Οξύνει το φανατισμό, μαζοποιεί τον άνθρωπο.
- ✓ Καταστρέφει τις διαπροσωπικές σχέσεις.

- ✓ Προβάλλει αρνητικά πρότυπα.
- ✓ Απολιτικοποιεί.

Ποιες συνέπειες μπορεί να έχει στις προσωπικές μας σχέσεις η διάδοση μιας φήμης που αφορά την ιδιωτική μας ζωή (σχολ. βιβλ. σ.27);

Απάντηση

Το θέμα της δημοσιοποίησης της ιδιωτικής ζωής έχει πολλές παραμέτρους.

Καταρχήν, ο σεβασμός στην ιδιωτική ζωή είναι προστατευμένο από το Σύνταγμα αγαθό, δικαίωμα στις δημοκρατικές κοινωνίες. Στην πράξη όμως διαπιστώνεται ότι αυτό δε γίνεται πάντοτε σεβαστό. Αντίθετα, είναι συχνή η καταστρατήγησή του.

Ιδιαίτερα στις μέρες μας αυτό γίνεται συστηματικά από τα Μέσα. Αναρωτιόμαστε, λοιπόν, τι το επιτρέπει καθώς και ποια τα συμφέροντα που εξυπηρετεί.

Η αλήθεια είναι ότι για λόγους δημοσίου συμφέροντος, μπορούμε να προσεγγίσουμε στην προσωπική ζωή των δημοσίων προσώπων. Για τους βουλευτές, δηλαδή, που διαχειρίζονται χρήματα του κράτους, επιτρέπεται ο έλεγχος, μέχρις ενός σημείου, των εξόδων τους. Όμως όχι παραπέρα. Έχει γίνει τακτική πλέον, την απλή περιέργεια για τη ζωή των επωνύμων να τη θεωρούμε επαρκή δικαιολογία για να παρεισφρήσουμε στα ενδότερα, ακόμα και στην κρεβατοκάμαρα, όπως λέγεται. Τα Μ.Μ.Ε. έχουν σημαντική μερίδα ευθύνης για αυτή την κατάσταση.

Κατά πρώτο, με την υπερβολική προβολή τους έχουν εξάψει την περιέργεια του κοινού. Ακολουθώντας, εξαιτίας της δύναμής τους, όλο και περισσότερο αδιάκριτα εισχωρούν στην προσωπική ζωή των άλλων, δίχως να δέχονται περιορισμούς ή απαγορεύσεις. Ποιος τολμά να τα βάλει με τα Μέσα;

Αναφορικά με την παραβίαση της προσωπικής ζωής των απλών πολιτών τα πράγματα είναι πιο εύκολα. Οι διάσημοι είναι λίγοι, τα Μέσα χρειάζονται πολλές ώρες να καλύψουν με φτηνά θεάματα το πρόγραμμά τους.

Καταφεύγουν λοιπόν στους κάθε είδους αναξιοπαθούντες συνανθρώπους τους. Στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις οι άνθρωποι δε γνωρίζονται μεταξύ τους. Ακόμη και οι γείτονες στις πολυκατοικίες ακολουθούν τις συμβάσεις. Τα τυπικά, Καλημέρα, Καλησπέρα. Το ενδιαφέρον, το απλό, το ανθρώπινο, που παλιότερα, στις αγροτικές κοινωνίες επέτρεπε το “κουτσομπολιό” υπάρχει ακόμη. Γνωρίζομαστε, λοιπόν, με τον πραγματικό ή υποθετικό γείτονά μας με τη βοήθεια της τηλεόρασης. Η τηλεόραση είναι η κουτσομπολόα του διευρυμένου χωριού.

Όλη αυτή η κατάσταση έχει άμεσες επιπτώσεις στη ζωή όλων μας. Πρωταρχικά, τα Μέσα αποκτούν τη δύναμη του παντεπόπτη και οι ιδιοκτήτες τους πλουτίζουν εκμεταλλευόμενοι τη ζωή ανύποπτων συχνά πολιτών. Επίσης, το αίσθημα δυσπιστίας προς τη λειτουργία των δημοκρατιών αυξάνει. Η ανασφάλεια είναι διάχυτη στις σχέσεις των ανθρώπων. Οι πολιτικοί, οι διάσημοι γενικά, νιώθουν το φόβο να караδοκεί πίσω από κάθε κίνησή τους. Δύο ενδεχόμενα διανοίγονται: είτε συρρικνωμένοι, να συμπεριφέρονται τυπικά και συγκρατημένα, είτε υποκριτικά, παίρνοντας χίλιες δύο προφυλάξεις. Διάφορες συναλλαγές ενθαρρύνονται με κυριότερες τους εκβιασμούς και τις εξαγορές. Οι απλοί πολίτες, κατά πρώτο, απομακρύνονται από την πιθανότητα να μάθουν τι ακριβώς συμβαίνει.

Συχνά η εστίαση του φακού σε προσωπικές πτυχές αποπολιτικοποιεί, δηλαδή παρασύρει το βλέμμα και το ενδιαφέρον πέρα από τα πραγματικά και φλέγοντα ζητήματα. Απέναντι στους συνανθρώπους τους γίνονται πιο επιφυλακτικοί. Τους θεωρούν πιθανούς πρωταγωνιστές σε “ρεάλιτι σόου”, δεν ανοίγουν το σπίτι και την καρδιά τους να τους υποδεχτούν φιλικά.

Γίνεται φανερό ότι από μια τέτοια κερδοσκοπική συμπεριφορά, κοντόφθαλμη και μικροπολιτική, κερδίζουν κάποιοι επιτήδριοι των Μέσων, χάνουν όμως οι άνθρωποι, οι θεσμοί και κατ’ επέκταση ο πολιτισμός.

Καθημερινά παίρνουμε, αλλά και δίνουμε, πληροφορίες για διάφορα γεγονότα. Ποια στάση νομίζετε ότι πρέπει να διαμορφώνουμε ως δέκτες των πληροφοριών αυτών και ποια ευθύνη πιστεύετε ότι έχουμε ως πομποί (σχολ. βιβλ. σ.27);

Απάντηση

Τα μέσα μαζικής πληροφόρησης, όπως λειτουργούν στις μέρες μας, δεν είναι μέσα αμοιβαίας επικοινωνίας πομπού - δέκτη, αλλά ουσιαστικά μηχανισμοί παρεμπόδισής της, είναι ουσιαστικά μέσα που συντείνουν στην παραπέρα αλλοτρίωση του ήδη αλλοτριωμένου από τις εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις μαζάνθρωπου της μαζικής βιομηχανικής κοινωνίας. Ευνοούν την ανάπτυξη σχέσεων εξάρτησης, δεν αφήνουν διέξοδο στο όνειρο, στη φαντασία. Μπροστά στη μικρή οθόνη το άτομο δεν επινοεί τα όνειρά του, του επιβάλλονται τα όνειρα. Αντί λοιπόν για μέσα επικοινωνίας, έχουν καταστήσει μέσα ελέγχου των συνειδήσεων και της σκέψης των πολιτών, στοχεύοντας στην παθητικοποίηση, στην ελαχιστοποίηση της κριτικής ικανότητας, στον "ηλεκτατευθυνόμενο" άτομο και απλό χρήστη των μέσων.

Γι' αυτό απαιτείται η πνευματική εγρήγορση του κοινού, στην κατεύθυνση που χάραξε ο Ιταλός σημειολόγος Ουμπέρτο Έκο ήδη από το 1967, όταν μιλούσε για ένα σημειολογικό ανταρτοπόλεμο. Για τον Έκο το Μήνυμα που εκπέμπει ο Πομπός με τη βοήθεια ενός Μέσου - Καναλιού είναι απλώς ένα σήμα, που γεμίζει με τη σημασία που του υπαγορεύει η ανθρωπολογική κατάσταση του Παραλήπτη, το πολιτιστικό πρότυπο που έχει μέσα του.

Επομένως δεν έχει σημασία ούτε ποιος κατέχει τη θέση του Πομπού ούτε ποιος είναι ο ιδιοκτήτης του Καναλιού, αλλά η ικανότητα του δέκτη για πολλαπλές ερμηνείες των μηνυμάτων, για αποκωδικοποίηση τους και σύγκριση με τους κώδικες της Πηγής. Σ' αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να συνδράμει και ο ρόλος μιας Παιδαγωγικής των Μέσων, μιας πολυφωνικής εκπαίδευσης που θα καθιστά το νέο γνώστη του πολύπλευρου ρόλου που διαδραματίζουν τα Μ.Μ.Ε. στις μέρες μας, και κριτικό αναγνώστη κάθε εντύπου. Ο κόσμος των Μ.Μ.Ε. είναι για τα παιδιά, σε τελευταία ανάλυση, ένας καινούργιος κόσμος, που θα πρέπει να τον μάθουν και να τον εσωτερικεύσουν ποικιλότροπα.

"Η δημοσιογραφία είναι εκπληκτικό και τρομακτικό προνόμιο". Με ποια επιχειρήματα υποστηρίζει την άποψη αυτή η Ο. Φαλάτση στο απόσπασμα που παρατίθεται; Να συζητήσετε τη σχέση της δημοσιογραφίας με την ιστορία (σχολ. βιβλ. σ.27).

Απάντηση

Επιχειρήματα της Φαλάτση

α. Είναι εκπληκτικό προνόμιο η δημοσιογραφία γιατί επιτρέπει στο δημοσιογράφο να καταγράφει ο ίδιος την ιστορία τη στιγμή που αυτή πραγματώνεται και ταυτόχρονα να είναι αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων.

β. Είναι τρομακτικό προνόμιο η δημοσιογραφία γιατί προκαλεί δέος σ' αυτόν που την υπηρετεί, όταν μάλιστα ο δημοσιογράφος έχει επίγνωση του λειτουργήματός του. Με αυτές τις προϋποθέσεις τον βασανίζουν ακόμη και συμπλέγματα ανεπάρκειας γιατί αντιλαμβάνεται πόσο τεταμένη πρέπει να έχει την προσοχή του, ώστε να βλέπει και να ακούει όλα εκείνα τα σημαντικά που εκτυλίσσονται δίπλα και γύρω του. Απαιτείται μάλιστα τέτοια πνευματική εγρήγορση ώστε σε κάθε επαγγελματική εμπειρία να θυσιάζονται κομμάτια από την ίδια του την ψυχή.

Σχέση δημοσιογραφίας με την ιστορία

Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για κάθε δημοσιογράφο να βρίσκεται την κατάλληλη στιγμή στον τόπο όπου εκτυλίσσονται τα γεγονότα. Ο ίδιος καταγράφει, ως αυτόπτης μάρτυρας, όλα εκείνα τα περιστατικά που διαμορφώνουν την ιστορία. Εντούτοις μια τέτοια καταγραφή δεν παύει να εγκυμονεί αρκετούς κινδύνους, καθώς είναι εύκολο να υπεισέλθει ο υποκειμενισμός. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος χρειάζεται να έχει εξολοκλήρου στραμμένο το ενδιαφέρον του στην ακρίβεια της είδησης και στην εμπειρισταμένη διασταύρωση των πληροφοριών. Άλλωστε, επειδή η ιστορία δεν είναι παρά η σειρά αλληπάληλων γεγονότων που επιφέρουν άλλοτε μικρές και άλλοτε συνταρακτικές αλλαγές οι οποίες καθορίζουν αποφασιστικά το μέλλον των κοινωνιών, ο δημοσιογράφος έγκαιρα καταγράφει τα γεγονότα αυτά. Σήμερα μάλιστα

τα δημοσιογραφικά κείμενα θεωρούνται σημαντικές πηγές για την επιστημονική έρευνα. Για τον ιστορικό του μέλλοντος η άντληση πληροφοριών από τη δημοσιογραφική έρευνα μπορεί να συνεισφέρει αποτελεσματικά στην προσέγγιση της ιστορικής αλήθειας. Επομένως είναι λογικό να συμφωνήσουμε ότι η σχέση της δημοσιογραφίας με την ιστορία είναι στενά συνυφασμένη.

Να αναλύσετε και να συζητήσετε τις αρχές της δημοσιογραφίας (σχολ. βιβλ. σ.27).

Απάντηση

Στην εποχή μας η ενημέρωση είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό αγαθό, γεγονός που καθιστά το δημοσιογραφικό λειτούργημα δύσκολο. Ο δημοσιογράφος καλείται να αναλάβει μια σειρά ευθυνών που βασίζονται στον κώδικα της ηθικής δεοντολογίας.

- ✓ **Κοινωνική ευθύνη.** Είναι η επίγνωση του δημοσιογράφου ότι έχει χρέος απέναντι στην κοινωνία να χρησιμοποιεί με τρόπο σωστό το αγαθό της πληροφόρησης. Είναι εξάλλου γεγονός ότι η διαμόρφωση της στάσης, των επιλογών και της συμπεριφοράς της κοινής γνώμης εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από τις πληροφορίες που διοχετεύει σ' αυτήν ο δημοσιογράφος. Ο ίδιος, ως μεσάζων ανάμεσα στο γεγονός και το δέκτη, πρέπει να παρουσιάζει τα γεγονότα με αντικειμενικότητα και να έχει συνείδηση της υψηλής αποστολής και του ρόλου του.
- ✓ **Επαγγελματική ακεραιότητα.** Ο δημοσιογράφος είναι εργαζόμενος που οφείλει να σέβεται τους κανόνες της επαγγελματικής δεοντολογίας. Η ακεραιότητα, η ευσυνειδησία, οι αντιστάσεις στη διαφθορά και στις ύποπτες οικονομικές συναλλαγές, η παρρησία, είναι μερικές αρχές που πρέπει να τηρεί και να σέβεται κάθε δημοσιογράφος. Στην εποχή μας μάλιστα, που όλα κρίνονται και όλοι αμφισβητούνται, χρειάζονται προσωπικότητες, όπως αυτές των δημοσιογράφων που θα χαίρουν της κοινωνικής αποδοχής και εκτίμησης και συνάμα θα ασκούν πίεση στις κάθε λογής εξουσίες, με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του λαού.
- ✓ **Σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της αξιοπρέπειας του ανθρώπου.** Στον κώδικα της δημοσιογραφικής δεοντολογίας εντάσσεται και ο σεβασμός στην ιδιωτική ζωή, αλλά και στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου. Συχνά παρατηρείται σήμερα η τάση να δημοσιοποιείται η ιδιωτική ζωή και να διασύρεται η αξιοπρέπεια ορισμένων ανθρώπων. Συμπεριφορές ανάλογες δεν εντάσσονται στο πνεύμα μιας υγιούς και έντιμης δημοσιογραφίας. Στόχος των δημοσιογράφων αυτών, στην προκείμενη περίπτωση, είναι να προσελκύσουν το νοσηρό ενδιαφέρον του κοινού, να δημοκοπήσουν ασύστολα και να αποκομίσουν ίσως οφέλη υλικά ή άλλου είδους. Κατ' αυτόν τον τρόπο όμως διαστρεβλώνεται η αλήθεια και το ενδιαφέρον του κοινού στρέφεται σε ασήμαντα και δευτερεύοντα γεγονότα.
- ✓ **Σεβασμός δημόσιου συμφέροντος.** Σε μια δημοκρατική κοινωνία, όπου προέχει η προστασία όλων των πολιτών και το κοινό καλό, ο δημοσιογράφος οφείλει να αναγνωρίζει και να προστατεύει το δημόσιο συμφέρον. Έχει χρέος να προστατεύει όλες εκείνες τις ενέργειες που μπορεί να βλάψουν τη χώρα και τη δημοκρατία. Γι' αυτό μια αρετή που πρέπει να τον διακρίνει είναι η διορατικότητα. Αυτή θα τον προστατέψει, ώστε να μην παρασύρεται από γεγονότα τα οποία ίσως προκαλούν ή εντυπωσιάζουν. Ενδεχομένως τα γεγονότα αυτά μακροπρόθεσμα να αποβούν σε βάρος του συμφέροντος της χώρας και των πολιτών της. Κάθε υπεύθυνος δημοσιογράφος έχει συνάμα καθήκον να διαφωτίζει την κοινή γνώμη και να καλλιεργεί σ' αυτήν αίσθημα συλλογικής ευθύνης. Γιατί μόνο όταν οι πολίτες νοιώθουν συνυπεύθυνοι για την πορεία της χώρας τους, μόνο τότε είναι ενεργοί, ζουν, εργάζονται και δημιουργούν, σεβόμενοι τις αρχές της δημοκρατίας και το δημόσιο συμφέρον.
- ✓ **Η δυνατότητα του κοινού να έχει πρόσβαση και συμμετοχή στα μέσα ενημέρωσης.** Οι πληροφορίες που διοχετεύει στο κοινό ο δημοσιογράφος

χρειάζεται να είναι ακριβείς, εύληπτες και αντικειμενικές. Πρέπει να διατυπώνονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να πείθουν το αναγνωστικό και το τηλεοπτικό κοινό για τη σοβαρότητα και την αλήθεια τους. Η έπαρση, ο δογματισμός, η έλλειψη ευσυνειδησίας, εκ μέρους του δημοσιογράφου, παρεμποδίζουν το κοινό να γίνει συμμετόχο στην πληροφορία. Αντίθετα ο δημοσιογράφος έχει χρέος να αντιλαμβάνεται ότι ο ίδιος αποτελεί μόνο τον ενδιάμεσο φορέα ανάμεσα στο γεγονός και στο δέκτη, δεν είναι δηλαδή αυτός το γεγονός, ούτε και δικαιούται να το προκαλέσει. Έχοντας λοιπόν συνείδηση αυτής της λεπτής ισορροπίας, αλλά και της καίριας θέσης του, μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στη διαμόρφωση ενός γόνιμου και υγιούς διαλόγου ανάμεσα στην κοινωνία, τους φορείς της ενημέρωσης και τους φορείς της εξουσίας.

Σύμφωνα με το σχετικό άρθρο από την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στο δικαίωμα για την ελευθερία της γνώμης και της έκφρασης και στο δικαίωμα για την ελευθερία της πληροφόρησης και της επικοινωνίας. Προσπαθήστε να διερευνήσετε αυτή τη σχέση (σχολ. βιβλ. σ.27).

Απάντηση

Η ελεύθερη διακίνηση των ιδεών και η ελευθερία της γνώμης είναι αγαθά και προνόμια για κάθε πολίτη σε μια δημοκρατική και ευνομούμενη κοινωνία. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων προβλέπει και προστατεύει το δικαίωμα για την ελευθερία της γνώμης. Όμως, όσο είναι αναγκαίο να προστατεύονται η ελευθερία της γνώμης και η διακίνηση των ιδεών, άλλο τόσο απαραίτητη κρίνεται και η ελευθερία πρόσβασης στην πληροφόρηση. Η ελευθερία στην πληροφόρηση και στην επικοινωνία έχει σχέση στενή και άμεση με την ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης. Η σχέση αυτή, σχέση αλληλεπιρροής και αλληλεπίδρασης, γίνεται έκδηλη αν αναλογιστούμε ότι για να εκφράσει, για παράδειγμα, κάποιος μια έγκυρη και εμπειριστατωμένη άποψη, χρειάζεται να είναι επαρκώς πληροφορημένος, ώστε να διαθέτει ένα οπλοστάσιο επιχειρημάτων, προκειμένου να αντέξει η τοποθέτησή του στον αγώνα των ιδεών και στο δημοκρατικό διάλογο. Ειδικά μάλιστα στην εποχή μας, η οποία χαρακτηρίζεται ως εποχή της πληροφόρησης, κάθε πολίτης μπορεί και πρέπει να αναζητεί πληροφορίες, αλλά και να διαδίδει αυτές με οποιονδήποτε τρόπο, είτε από τον παραδοσιακό έντυπο, είτε από τον ηλεκτρονικό τύπο.

Να διαβάσετε τα κείμενα (1, 2, 3) και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

α. Τι είναι Τύπος και γιατί ονομάστηκε τέταρτη εξουσία;

β. Ποιες είναι οι άλλες τρεις εξουσίες;

γ. Ποιο σκοπό εξυπηρετεί η διάκριση των εξουσιών;

- Ποιοι παράγοντες καθόρισαν την εξέλιξη του Τύπου από το 1500 μ.Χ. ως τις μέρες μας;
- Ποιες είναι οι επιδράσεις του Τύπου στην κοινή γνώμη; Πότε οι επιδράσεις αυτές είναι θετικές και πότε

Απάντηση

α. Τύπος είναι το σύνολο των εφημερίδων και περιοδικών μαζί με τους δημοσιογράφους, τους τυπογράφους και τα μηχανήματα που χρησιμοποιούνται. Είναι γενικά η τυπογραφία και η δημοσιογραφία, όπως λειτουργούν στο σύνολό τους, και ασκούν εξουσία στην κοινή γνώμη. Γιατί ο Τύπος αποτελεί βήμα διαμαρτυρίας των πολιτών και κανάλι επικοινωνίας με την πολιτική εξουσία υλοποιώντας έτσι την αρχή της δημοσιότητας και της διαφάνειας που είναι η βασική οργανωτική αρχή της Δημοκρατίας, με την έννοια της ελεύθερης και αδέσμευτης κυκλοφορίας της πληροφορίας ως προϋπόθεσης δημόσιου διαλόγου, δημόσιας άσκησης κριτικής, δημόσιου ελέγχου. Για το λόγο αυτόν ακριβώς, αν και ο τύπος δεν είναι θεσμοθετημένη εξουσία, ονομάστηκε τέταρτη εξουσία.

β. Οι άλλες τρεις θεσμοθετημένες εξουσίες είναι η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική.

γ. Η διάκριση των εξουσιών αποτελεί την ασφαλιστική δικλείδα για την προστασία και την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Συγκεκριμένα οι διακριτοί ρόλοι στις εξουσίες και ο διαχωρισμός τους εμποδίζουν την αδιαφάνεια, το συγκεντρωτισμό και την κατάχρηση εξουσίας.

- Η εξελικτική πορεία του Τύπου επηρεάστηκε από τα γενικότερα κοινωνικοπολιτικά δεδομένα κάθε περιόδου, καθώς και από τις εκάστοτε εξελίξεις της βιομηχανίας και της τεχνολογίας. Στην πρώτη περίοδο της ιστορίας του (1500 - 1789) η αλήθεια θεωρούνταν προνόμιο της εξουσίας και για το λόγο αυτόν ο τύπος είχε απολυταρχικό χαρακτήρα. Καθώς μάλιστα οι μέθοδοι παραγωγής των εντύπων της εποχής εκείνης ήταν δύσκολες (κινητά μεταλλικά στοιχεία, επίπεδα χειροκίνητα πιεστήρια), οι εφημερίδες που κυκλοφορούσαν ήταν ελάχιστες και περιείχαν ειδήσεις που αφορούσαν ανακοινώσεις της εξουσίας. Μεταγενέστερα στη δεύτερη περίοδο (1789 - 1939) ο τύπος, επηρεασμένος από τις αρχές του διαφωτισμού που πρέσβευε ότι η αλήθεια είναι προϊόν διαλόγου, γίνεται, με άρθρα, σχόλια και περισσότερες ειδήσεις πιο φιλελεύθερος. Ταυτόχρονα αυξήθηκε και η κυκλοφορία των εντύπων, επειδή βελτιώνονται οι τυπογραφικές μέθοδοι, όπως είναι το περιστροφικό πιεστήριο του Νέλσονα και η λινотυπική μηχανή του Μερκεντάλερ. Στην τρίτη φάση (1939 και εξής) ο τύπος είναι πληροφοριακός. Δίνεται έμφαση στην πληροφορία, καθώς ισχύει η άποψη ότι η αλήθεια αναδεικνύεται μέσα από το πλήθος των πληροφοριών. Οι σύγχρονες τυπογραφικές μέθοδοι (ταχυπιεστήρια, φωτοστοιχειοθεσία, πιεστήρια όφσετ) συνέβαλαν στην κυριαρχία και στην αποθέωση της πληροφορίας.
- Τεράστια είναι η δύναμη που ασκεί ο τύπος στη ζωή του ανθρώπου σήμερα. Ελέγχοντας έμμεσα ή άμεσα τη συμπεριφορά, τις απόψεις και τις επιλογές κάθε πολίτη, διαμορφώνει την κοινή γνώμη με τις ανάλογες θετικές ή αρνητικές επιδράσεις. Έχει θετική απήχηση όταν η ειδησεογραφία είναι αντικειμενική και σέβεται τις θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατίας. Έχει αντίθετα απήχηση αρνητική όταν παραπληροφορεί και διαστρεβλώνει τα γεγονότα.

Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την άποψη ότι ο Τύπος μπορεί να στηρίξει το δημοκρατικό πολίτευμα; Υποστηρίξτε τη θέση σας με τα κατάλληλα επιχειρήματα και, εφόσον συμφωνείτε, δείξτε με ποιες προϋποθέσεις μπορεί ο Τύπος να παίξει αυτό το ρόλο (σχολ. βιβλ. σ.29).

Απάντηση

- ✓ Ο Τύπος έχει τη δυνατότητα όχι μόνο να διασφαλίσει αλλά και να προωθήσει την εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος, όταν είναι ανεξάρτητος από ποικίλα συμφέροντα (οικονομικά, κομματικά κλπ.) και όταν τηρείται ο κώδικας της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Εκτός από αυτές τις θεμελιώδεις προϋποθέσεις ο Τύπος οφείλει ακόμη:
- ✓ να προωθεί την ελευθερία του λόγου, το διάλογο και την πολυφωνία,
- ✓ να διέπεται από αντικειμενικότητα,
- ✓ να ενεργοποιεί την κριτική σκέψη του αναγνωστικού κοινού,
- ✓ να επιδεικνύει ευαισθησία για όλα τα κοινωνικά προβλήματα,
- ✓ να μην παραβιάζει θεμελιώδεις αρχές της δημοκρατίας όπως η ισοτιμία, η ισονομία, η αξιοκρατία, ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα,
- ✓ να προτείνει τρόπους επίλυσης προβλημάτων που αφορούν την πολιτική και την κοινωνική ζωή του τόπου,
- ✓ να ευαισθητοποιεί τους πολίτες για τα οικουμενικά ζητήματα.

Ατομική εργασία

α. Να παρουσιάσεις το περιοδικό που διαβάζεις συνήθως, περιγράφοντας αναλυτικά την εμφάνισή του (σχήμα, εκτύπωση, εικονογράφηση) και τα περιεχόμενά του (τακτική ύλη, έκτακτη ύλη, συνεργάτες). Να ασκήσεις κριτική στο περιοδικό επισημαίνοντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία του.

β. Με βάση την παραπάνω γραπτή εργασία να κάνεις ένα δελτίο με τα στοιχεία του περιοδικού, δηλαδή να γράψεις τον τίτλο, τη συχνότητα της έκδοσης, την τιμή του και το χαρακτηρισμό του περιοδικού ανάλογα με την ύλη του ή το κοινό στο οποίο απευθύνεται. Ο χαρακτηρισμός αυτός συνήθως αναγράφεται στο εξώφυλλο ή στην πρώτη σελίδα του περιοδικού.

γ. Να συγκεντρώσετε στο τέλος όλα τα δελτία και να κάνετε στατιστική, για να διαπιστώσετε ποια είναι τα πιο δημοφιλή περιοδικά στην τάξη (σχολ. βιβλ. σ.29).

Απάντηση

α. Το περιοδικό που συνήθως διαβάζω είναι το NATIONAL GEOGRAPHIC. Είναι μικρό σε σχήμα με εντυπωσιακό εξώφυλλο, εικονογραφημένο με πλούσιες ενδιαφέρουσες έγχρωμες, κυρίως, φωτογραφίες ή χάρτες. Οι φωτογραφίες απεικονίζουν σκηνές από τη ζωή των κατοίκων ακόμα και των πιο απομακρυσμένων περιοχών του πλανήτη. Η έκδοση του περιοδικού είναι ιλουστρασιόν με τις πλέον σύγχρονες μεθόδους της πολυχρωμίας. Το περιεχόμενό του κατά βάση εστιάζεται στη γεωγραφική γνώση. Αναδεικνύονται προβληματισμοί για θέματα οικολογικού περιεχομένου, παρουσιάζονται τα ήθη και έθιμα διάφορων λαών, σύγχρονες επιστημονικές κατακτήσεις, έρευνες για το διάστημα, τους ωκεανούς, παρουσίαση γεωφυσικών και γεωλογικών φαινομένων. Οι συνεργάτες του περιοδικού είναι μόνιμοι, δε λείπουν όμως και οι έκτακτες συνεργασίες. Θετικό στοιχείο του περιοδικού είναι ότι έχει πλούσια ύλη η οποία προσελκύει το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού όλων των ηλικιών. Μειονέκτημά του είναι ότι παρουσιάζει τα θέματα με έναν τρόπο όχι πάντα αντικειμενικό, καθώς η σκοπιότητα και το βλέμμα που εξετάζονται είναι αυτή του Αμερικανού που έχει συγκεκριμένα πρότυπα ζωής και ανάπτυξης.

β. Στοιχεία του περιοδικού

Τίτλος: NATIONAL GEOGRAPHIC (μεταφρασμένο στα ελληνικά από την αμερικάνικη έκδοση)

Συχνότητα έκδοσης: Μηνιαίο

Τιμή: 6,90€

Χαρακτηρισμός περιοδικού: Περιοδικό με προτεραιότητα στη διάδοση της γεωγραφικής γνώσης

γ. Τα δημοφιλέστερα περιοδικά στην τάξη είναι:

Focus: Μηνιαίο περιοδικό επιστημονικού περιεχομένου με τιμή 6€

NATIONAL GEOGRAPHIC: Μηνιαίο περιοδικό για τη διάδοση της γεωγραφικής γνώσης με τιμή 6,90€

RAM: Μηνιαίο περιοδικό για του ηλεκτρονικούς υπολογιστές με τιμή 6,80€.

Pc Master: Μηνιαίο περιοδικό για τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές με τιμή 6,80€.

Πώς θα θέλατε ένα περιοδικό που απευθύνεται στους νέους; Αναφερθείτε στην εμφάνισή του, στο είδος, στην ποιότητα και στην οργάνωση της ύλης του (σχολ. βιβλ. σ.30).

Απάντηση

Ένα νεανικό περιοδικό θα πρέπει να είναι συμβατό με τα ενδιαφέροντα, τον προβληματισμό και τις ανάγκες της νεολαίας.

Ως προς την εμφάνιση ένα περιοδικό για νέους πρέπει να έχει τις καλύτερες προδιαγραφές. Χρειάζεται δηλαδή να είναι καλαίσθητο, ευφάνταστο, ελκυστικό, πρωτότυπο, εικονογραφούμενο με τις νέες μεθόδους πολυχρωμίας και στοιχειοθεσίας.

Ως προς το είδος ένα περιοδικό ποικίλης ύλης με πλούσια θεματολογία είναι το καταλληλότερο, καθώς η νεολαία εστιάζει το ενδιαφέρον της σε πολλούς και διάφορους τομείς.

Ως προς το περιεχόμενο ένα περιοδικό ποικίλης ύλης μπορεί να παρουσιάζει πολυποίκιλη θεματολογία που καλύπτει όλα τα ενδιαφέροντα της νέας γενιάς (τεχνολογία, επιστήμη, τέχνη, αθλητισμός, ψυχαγωγία, πολιτική, κοινωνικά ζητήματα, οικουμενικός πολιτισμός)

Ως προς την οργάνωση της ύλης το περιοδικό χρειάζεται να κατατάσσει την ύλη ανάλογα με τους τομείς ενδιαφέροντος, τους οποίους πρέπει να παρουσιάζει με τρόπο ευδιάκριτο αλλά και καλαίσθητο. Η επιμέρους θεματολογία του να είναι προσεγμένη με λόγο σαφή και γλώσσα κατανοητή από τη νεολαία.

Συζητήστε για τα κόμικς (σχολ. βιβλ. σ.30).

Απάντηση

Αν και σχετικά μικρή η περίοδος ζωής των κόμικς -μόλις ένας αιώνας- εντούτοις η εξάπλωσή τους σε όλον τον πλανήτη είναι εντυπωσιακή. Αυτό εύκολα μπορεί να εξηγηθεί αν λάβουμε υπόψη τα κυριότερα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα που αφορούν το περιεχόμενο και τη γλώσσα τους.

Συγκεκριμένα τα παιδιά και οι νέοι αγαπούν τα κόμικς, γιατί το περιεχόμενό τους, που συνήθως αποτελείται από ιστορίες, μυθικές, περιπετειώδεις, επιστημονικής φαντασίας ή χιουμοριστικές προσελκύει το ενδιαφέρον τους. Εξάλλου οι ιστορίες των κόμικς παρουσιάζονται με εντυπωσιακές εικόνες τις οποίες συνοδεύουν σύντομες λεζάντες με λόγο απλό, λιτό ή συνθηματολογικό. Οι λεζάντες αυτές είναι υποστηρικτικές και υποβοηθούν τη μεγαλύτερη ανάδειξη της εικόνας, γεγονός που καθιστά εύκολη την πρόσληψη των μηνυμάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι ιστορίες των κόμικς ψυχαγωγούν και με τρόπο εύκολο και ελκυστικό προσφέρουν γνώσεις, καλλιεργώντας το χιούμορ και τη φαντασία τους.

Άλλωστε οι ήρωες των κόμικς είναι πολλές φορές εκφραστές του καλού και του κακού που διεξάγουν μια πάλη μέσα από την οποία συνήθως κυριαρχεί το καλό και κατατροπώνεται το κακό. Αξίες όπως η γενναιοδωρία, η ελευθερία, η αγάπη αναδεικνύονται, γεγονός που ανταποκρίνεται στον ψυχισμό του παιδιού. Εξάλλου οι ήρωες που υποδύονται διάφορους ρόλους είναι αγαπητοί στα παιδιά, καθώς αυτά από τη φύση τους έχουν την τάση να ταυτίζονται με μυθικά ηρωικά πρόσωπα, να εξιδανικεύουν καταστάσεις και με τη φαντασία τους να ταξιθεύουν σε ανάλογες περιπέτειες.

Βέβαια ο διαπαιδαγωγικός ρόλος των κόμικς είναι αμφιλεγόμενος, γιατί αν και ψυχαγωγούν οι ιστορίες τους, εντούτοις δεν παύουν πολλές φορές να εγκλωβίζουν τα παιδιά σε έναν απλοϊκό, τυποποιημένο και επιφανειακό τρόπο σκέψης που γίνεται τροχοπέδη στη γενικότερη πνευματική και συναισθηματική ανάπτυξή τους.

